

PÓTLÉK
A
CORPUS NUMMORUM HUNGARIAE
MAGYAR EGYETEMES ÉREMTÁR
I. FÜZETÉHEZ.

ÁRPÁDHÁZI KIRÁLYOK PÉNZEI.

IRTA:

DR. ZIMMERMANN LAJOS.

BUDAPEST, 1907.

HORNYÁNSZKY VIKTOR CSÁSZÁRI ÉS KIRÁLYI UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA

Rupp művének s Weszerle érmészeti tábláinak megjelenése után a numizmatikai irodalom terén hazánkban évtizedeken át az Archaeologiai Értesítőben meg-megjelenő numizmatikai közleményeken kívül jóformán más működést észlelni sem lehetett, míg az éremgyűjtők s az érmeikkel tudományosan is foglalkozók igaz örömére megjelent 1898-ban dr. Réthy Lászlónak, *Corpus Nummorum Hungariae* című műve, illetve annak az Árpád-házi királyok pénzeit tartalmazó s egyelőre csak típusokat nyújtó első füzeté. E füzetnek megjelenésével alkalom nyílt arra, hogy az érdeklődők a már elavult s nehezen megszerezhető művekkel szemben egy modern s kritikai alapra fektetett munkában keressenek s leljenek utasítást a hazai érmészettel való foglalkozásra s nem túlzunk, midőn azt állítjuk, hogy a numizmatikának hazánkban az utolsó években észlelt nagyfokú fejlődése, egy a numizmatikával tudományosan foglalkozó társulat s egy kizárólag éremtudománnyal foglalkozó folyóirat megalapításának első impulzusát a C. N. H. első füzetének megjelenésében kell keresnünk.

Az érdeklődők óhaja természetesen ezen első füzet megjelenésével még távolról sem talált teljes kielégítésre s az anyaggyűjtés nagy és fáradságos munkáját nem ismerő közönségünk türelmetlenül követelte a vegyesházi királyok érmeit tartalmazó második füzetet. Hogy a C. N. H. érdemes szerzője ezen óhajnak minél előbb megfelelhessen, teljes erejét a vegyesházi pénzekre vonatkozó igen nagy anyag összegyűjtésére, rendezésére s feldolgozására kellett fordítania, minélfogva az első füzet fejlesztésére s kiegészítésére időt már nem szentelhetett. Midőn azonban éppen ezen első füzet megjelenésével járó nagyfokú fellendülés újabb és újabb anyagot hozott felszínre, midőn az eddig elrejtve maradt gyűjtemények, majd újabb leletek ontani kezdték a „kiadatlan“ kincseket s ezek ismertetése s közzététele, az első füzet pótlása szükségesnek mutatkozott, dr. Réthy László bizalma folytán én jutottam azon kitüntető megbízatáshoz, hogy az Árpád-házi királyok pénzei terén összegyűjtött s részben már közzétett¹ anyagomat egy rendszerebb egészbe öntve a C. N. H. első füzetének pótlékként megírhasam.

E pótlékban 57 éremmel egészítem ki az első füzetet és pedig legnagyobbbrészt a C. N. H. megjelenése óta ismeretessé vált egészen új éremfajokkal, vagy a már

¹ Numizmatikai Közlöny II. évfolyam (1903.) 25. oldal: „Árpádházi magyar pénzek“, egy képes táblán 27 érem rajzával; — Num. Közl. III. évf. (1904.) 38. oldal: „Árpádházi magyar pénzek II. közlemény“ 3 éremábrával.

ismert és közzétett éremfajok oly jellegzetes változataival, hogy azokat mint alfajokat e pótlékba felvenni el nem mulaszthattam. Ezen érmek leírását a következőkben adom:

1. A C. N. H. első füzetének I. sorozatába tartozó denár; a C. N. H. 1. előlapjával és a 3. számú hátlapjával bíró I. István denár a Magyar Nemzeti Múzeumban.

Av. Kettős szemcsés körben egyenkarú kereszt, ágai a legendakezdő keresztkével s a körirat egyes betűivel kapcsolódnak; a kereszt sarkaiban egy-egy háromszögű ék; körirat: ✠ STEPHANVS · REX · Rev. Egyenkarú kereszt, mint az előlapon, de annak sarkaiban háromszögek helyett egy-egy levélalakú jegy; körirat: ✠ REGIACIVITAS ✠

2. A C. N. H. IV. sorozatába tartozó Kálmán királynak tulajdonított pénz, melynek előlapja a C. N. H. 50. számú darabbal azonos, hátlapján a kereszt sarkaiban ékek helyett pontok. Igen sok gyűjteményben előfordul, sőt gyakoribb az ékekkel díszített C. N. H. 50. számú darabnál.

Av. Gyöngykörben értelmetlen felírás pontokból és vonalakból alkotva, belül négy felholdba foglalt kereszt, vonások és pontokból képzett diszitmény. Rev. Kettős vonalkörben vonalkák, középen kereszt, sarkaiban pontocskák.

3. A C. N. H. IV. sorozatába tartozó pénz; a C. N. H. 51. számú II. István-féle denárnak változata. Kiadatott első ízben Ruppnál 300. szám alatt, majd a Numizmatikai Közlöny II. évfolyamában (25. oldal) dr. Zimmermann Lajos „Árpádházi magyar pénzek“ című közleményében és az ahhoz mellékelte képes táblán 1. szám alatt. Több gyűjteményben előforduló darab.

Av. Kettős gyöngykörben ✠ STEPHANVS REX. Középen kereszt, mely felül a legendakezdő keresztkével, oldalt az R betű szárával kapcsolódik, karjai közt négy ék. Rev. Kettős vk. vonalkák, keresztkek és félholdakból alkotott értelmetlen legenda, melyen belül keresztke, sarkaiban négy ékkel.

4. A C. N. H. IV. sorozatába tartozó II. Béla denár; a C. N. H. 59. számú darab változata a M. N. M.

Av. Reczés körben háromszögalakú koronás fő körirat: REX BELA. Rev. Kettős vk., közepén keresztke, a vk. közti felírás és a kereszt sarkaiban az ékek hiányoznak.

5. A C. N. H. V. sorozatába (Kálmán, II. István, II. Béla, II. Géza kora) tartozó csegegy. Úgy az elő- mint hátlap megegyez a C. N. H. 65. számú darabbal. M. N. M. gyűjteménye.

Av. Reczés körben, végein tetézt egyenkarú kereszt, közbül négy apróbb kereszt, belül egy-egy pont. Rev. Kettős vk. vonalkák, középen kereszt, sarkaiban ékecskék.

6. A C. N. H. V. sorozatába tartozó a 65. szám alatt kiadott denár előlapjával s ugyanazon sorozat 88. számú denárjának hátlapjával bíró újabb változat Sziklay Jenő gyűjteménye útján a M. N. M. Közölve a Numizm. Közlöny. III. évfolyamának 38. oldalán 1. szám alatt.

Av. Reczés körben, végein tetézt egyenkarú kereszt, közbül négy apróbb kereszt, belül egy-egy pont. Rev. Kettős vonalkörben ékecskék, belül egyenkarú kereszt, ékek nélkül.

7. A C. N. H. V. sorozatába tartozó pénz Jeszenszky Géza (Patvarócz) és dr. Zimmermann Lajos gyűjteményében. Előlapja teljesen megegyez a C. N. H. 71. számú darabjának előlapjával, hátlapja a 88. sz. alatti hátlapjának felel meg. (Num. Közl. II. évf. I. tábla 2.)

Av. Reczés körben kereszt négy ponttal, melyet négy befelé forduló félhold és keresztke vesz körül. Rev. Kettős vk. ékecskék, belül egyenkarú kereszt, ékek nélkül.

8. A C. N. H. V. sorozatába tartozó csegely. Úgy elő- mint hátlapja azonos a C. N. H. 74. számú pénz elő- és hátlapjával. A M. N. M. gyűjteményében.

Av. Reczés körben kereszt négy ponttal, körülötte négy kifelé forduló félhold és keresztke. Rev. Kettős vonalkörben vonalkák, középen keresztke, sarkaiban pontok.

9. A C. N. H. V. sorozatába tartozó csegely. Úgy elő-, mint hátlapja megegyez a C. N. H. 76. sz. a. kiadott pénzzel. — A C. H. N. megjelenését megelőzőleg két helyen publikáltatott. Először a ritkaságánál fogva csaknem ismeretlen Egger-féle „Die Münzen des Königreiches Ungarn“ című s a Wiener Numismatische Monatshefte (1865—67.) mellékleteként kiadott katalogusban (III. tábla, 10. szám), aztán Montenuovo szövegében 49. szám alatt van felemlítve („1 Var. ist eine Klippe.“) (Num. Közl. II. évf. I. tábla 3.)

Av. Reczés körben az érem széléig érő kereszt, ágaiban egy-egy ponttal, ágai közt négy pontból alkotott kifelé forduló félholddal s egy-egy kereszttel. Rev. Kettős vk. vonáskák és keresztke, belül a kereszt sarkaiban négy ékkel.

10. A C. N. H. V. sorozatához tartozó s a 81. sz. a. kiadott pénz előlapjával, de eltérő hátlappal bíró darab Sziklay Jenő gyűjteménye útján a M. N. M. (Num. Közl. II. évf. I. tábla 4.)

Av. Reczés körben $+ \sim + \sim + \sim + \sim$, középen gyöngykörbe kerített kereszt, melynek mindegyik karja három, két holdacskába foglalt és egymásután hosszába helyezett gömböcskéből van alkotva. Rev. Kettős vk. vonalkák és félholdacskák, középen kereszt, sarkaiban egy-egy a kereszt közepére vízszintesen fekvő pálcácska.

11. A C. N. H. V. sorozatába tartozó denár, melynek elő- mint hátlapja megegyez a C. N. H. 87. számú darabbal, csak hogy a hátlap keresztképének ágai közt nincsenek ékek. Dr. Zimmermann Lajos gyűjteményében.

Av. Az érem széléig terjedő kereszt, karjai közt egy-egy kifelé hajló félhold, bennök egy-egy ponttal. Rev. Kettős vk. vonalkák, középen kereszt.

12. A C. N. H. V. sorozatába tartozó darab, mely a C. N. H. szövegében már publikálva van, s mint nem ritka pénz sok gyűjteményben található. Előlapja a C. N. H. 90. számú előlapjával, hátlapja a C. N. H. 88. számú pénzével azonos. (Num. Közl. II. évf. I. tábla 5.)

Av. Reczés körben kisebb körre fektetett, tetézett végű kereszt, belül pontok, négyszer megszakítva E — — — — Rev. Kettős vk. vonáskák, belül egyenkarú kereszt ékek nélkül.

13. A C. N. H. V. sorozatába tartozó s az előbbivel rokonveretű darab Sziklay Jenő gyűjteménye útján a M. N. M. és dr. Zimmermann Lajos gyűjteményében. Előlapja a C. N. H. 90. előlapjával megegyez. Hátlapja eltérő. (Num. Közl. II. évf. I. tábla 6.)

Av. Reczés körben kisebb körre fektetett, tetézett végű kereszt, belül pontokkal, négyszer megszakítva E — — — — Rev. Kettős vk. vonáskák, belül két, hegyeikkel a középen érintkező ék, jobbra és balra egy-egy függőleges helyzetű, hegyével lefelé álló ék.

14. A C. N. H. V. sorozatába tartozó újabb species Kováts Ede (Kolozsvár) útján az Erdélyi Nemz. Múzeum gyűjteményében. A C. N. H. 90. sz. alattinak jellegzetes változata, a mennyiben a kereszt sarkában nem pontok, hanem befelé álló ékek vannak. (Num. Közl. II. évf. I. tábla 7.)

Av. Reczés körben kisebb körre fektetett, tetézett végű kereszt, belül ékekkel.

négyszer megszakítva. E — — — — — Rev Kettős vk. vonások s keresztkek, belül egyenkarú kereszt ékekkel.

15. A C. N. H. VII. sorozatába (IV. István) tartozó rézpénz a C. N. H. 98. számú pénznek jellegzetes változata, a mennyiben a hátlap Szűz-Máriájának *bal* kezében van a lilomos kormánypálcza, s *jobb* keze hajlik a mellére. A M. N. M. Dr. Konkoly Thege Balázs (Komárom) és dr. Zimmermann Lajos gyűjteményében.

Av. Gyk. kettős trón, egyikén II. Béla, másikán IV. István ülő alakja. Körirat: REX BELA — REX STS. Rev. Lilomos kormánypálczát tartó fénykörös Mária, mellére hajló jobb kezével Jézust (karikákkal jelezve) öleli. Körirat: SANCTA — MARIA.

16. A C. N. H. VII. sorozatába tartozó s az ott kiadott 101. és 103. számú rézpénzeknek kombinációjából származó harmadik (nem számítva a 102. sz. alatt közölt arany példányt) species. Előlapjának a belső gykörben foglalt része teljesen megegyez a C. N. H. 101. számú megfelelő részével, a gykörön kívül eső rész azonban, tehát a középső részt körülövező keret a 103. számú pénz keretének felel meg, fő karakterisztikuma pedig az, hogy a 101. alattira annyira jellemző pénzverőjegyekkel nem bír. Hátlapja megegyez a C. N. H. 101. és 103. pénzek közös hátlapjával. Több gyűjteményben előfordul. (Num. Közl. II. évf. I. tábla 8.)

Av. Kettős gyk. keleti írást utánzó felirat, középen hasonlóképen. Rev. ugyancsak keleti írást utánzó jelek gyk. belül.

17. A C. N. H. VIII. sorozatába tartozó III. Béla vagy IV. Istvánnak tulajdonított éremfaj. Előlapja megegyez a C. N. H. 107. számú denárral, hátlapja ennél sokkal díszesebb s pontokkal és karikákkal van ékítve. Dr. Zimmermann Lajos gyűjteményében.

Av. Középen nyolcz befelé fordult félholddal körülvett kereszt, karjaiban három-három pont. Kívül négy kisebb kereszt és nyolcz horgonyalakú díszítmény. Rev. Gyk. karikákkal tetézt kereszt, sarkaiban pontokkal, L alakú ékítményekkel, melyeken karikák vannak, ezt lezárja két-két összesen nyolcz félívből alkotott díszítmény.

18. A C. N. H. VIII. sorozatába tartozó III. Béla vagy IV. Istvánnak tulajdonított s a C. N. H. 108. számú éremnek válfajaként jelentkező, de retrográd felírással bíró denár a M. N. M.

Av. ✱ S MARCVS. Középen kereszt négy ponttal. Rev. Horgony alakú díszítmény felette karika s két pont.

19. A C. N. H. IX. sorozatába felvett 111. szám alatti III. Béla-féle denárnak változata s mint ilyen nem vétetett fel a C. N. H.-ba, noha már előzőleg Rupp 107., Weszerle XIII. 3., Széchenyi Tab. 2. XI. 2, Mont. 83. publikáltatott s több gyűjteményben található. Előlapja azonos a C. N. H. 111. számú előlapjával, hátlapja megfordított képet mutat s a C. N. H. 110. szám alatti hátlapjának felel meg. Több gyűjteményben található. (Num. Közl. II. évf. I. tábla 9.)

Av. Gyk. a király neve BE · L $\overline{\text{A}}$ vízirányosan, felül és alul horgonyalakú jegyek, pontok közt. Rev. Rx betűkből összeállított monogramm.

20. A C. N. H. IX. sorozatába tartozó s a C. N. H. megjelenése óta napfényre került III. Béla-féle denár. Ezen újabb speciést dr. Réthy László egy a M. N. M. birtokában levő gödöllői leletben talált három darabkából állította össze s rekonstruált rajzát Forster Gyula: III. Béla magyar király emlékezete 1900. című művében publikálta. (Num. Közl. II. évf. I. tábla 10.)

Av. Gyk. BELA REX · körirat, belül kisebb gyk. egyenszárú kereszt karjai közt egy-egy pont Rev. Kettős keresztszerű díszítmény, oldalt egy-egy T betűvel (tertius?).

21. A C. N. H. IX. sorozatába tartozó s hasonlóképen teljesen új III. Béla denár a M. N. M. gyűjteményében.

Av. Gyk. B betű fölött alakú betű vagy rövidítőjel, alatta vonalka, jobbra és balra egy-egy kereszt, melyek szárai felett és alatt egy-egy pont van. Rev. Vk. kettős kereszt, melynek alsó szárán derékszögben két ponttal tetézt szár van, körülötte két-két pont.

22. A C. N. H. IX. sorozatába tartozó II. Endre érem a M. N. M., a mely a C. N. H. 116. számú éremnek válfaja ellenkező irányú felirattal.

Av. Gyk. ANDREAS * körirat, középen Rx monogramm. Rev. Koronából kiemelkedő kettős kereszt, oldalt egy-egy kifelé hajló félhold.

23. A C. N. H. X. sorozat (III. Béla, Imre, II. Endre kora) 119. sz. darabjának előlapjával s ugyanazon sorozat 133. sz. pénzének hátlapjával bíró új species a M. N. M. éremgyűjteményében (Num. Közl. II. évf. I. tábla 11.)

Av. Gyk. kufikus írás értelmetlen ábrázolása, felül s oldalt keresztkéssel. Rev. nagyobb kereszt karjai közt egy-egy ponttal.

24. A C. N. H. X. sorozat 123. számú pénzének egy már régebben publikált válfaja. Előlapja a C. N. H. 123. számú előlapjával azonos, hátlapja a C. N. H. 153. sz. hátlapjával. — Közzétéve Egger fentidézett katalogusának IV. tábláján 16. szám alatt. (Num. Közl. II. évf. I. tábla 12.)

Av. Kufikus vízirányos vonal, felül patkón álló kereszt, oldalt kifelé forduló félhold és S betű, a vonal alatt ugyanaz. Rev. Pontból kiágazó két kisebb kereszt, oldalt egy-egy ponttal.

25. A C. N. H. X. sorozat 125. számú denárjának válfaja, teljesen megegyező előlappal s rajzban eltérő hátlappal, a mennyiben a kufikus ornamentikát szétválasztó vízszintes vonal felett s alatt egy-egy teljesen szabadon álló négy ékből alkotott keresztke van, s nem három ékből s egy a vízszintes vonalból kiemelkedő száron alkalmazott kereszt, mint a C. N. H. 125. számú pénzen; több gyűjteményben található.

Av. Középen kis kereszt, körülötte négy görög Ω-nak látszó betű közül egy-egy pontban végződő ékkel. Rev. Kufikus ornamentika.

26. A C. N. H. X. sorozat 125. számú denár változata a M. N. M. Előlapja azonos a 125. számú előlapjával, hátlapja a C. N. H. 132. számú hátlapjával. (Num. Közl. II. évf. I. tábla 13.)

Av. Középen kis kereszt, körülötte négy görög Ω-nak látszó betű, közül egy-egy pontban végződő ékkel. Rev. Kereszt, karjai közt három-három ponttal.

27. A C. N. H. X. sorozat 125. számú pénznek egy másik változata hasonlóképen a M. N. M. gyűjteményében Előlapja azonos a fentivel, hátlapja megfelel a C. N. H. 145. számú darab hátlapjának. (Num. Közl. II. évf. I. tábla 14.)

Av. Középen kis kereszt, körülötte négy görög Ω-nak látszó betű, közül egy-egy pontban végződő ékkel. Rev. Négy keresztből és öt pontból alkotott díszítmény.

28. A C. N. H. X. sorozat 129. számú pénzre támaszkodó új species. Előlapja teljesen megfelel a C. N. H. 129. számú előlapjának, hátlapja a C. N. H. 141. számú

hátlapjának. Sziklay Jenő gyűjteménye útján a M. N. M. továbbá dr. Zimmermann Lajos gyűjteményében is. (Num. Közl. II. évf. I. tábla 15.)

Av. Az érem gyk. széléig érő tetézt kereszt, a négy mezőben egy-egy H betű. Rev. Három ponttal tetézt vonal, két-két összekapcsolódó félhold között.

29. A C. N. H. X. sorozat 135. számú pénz alfaja a M. N. M. gyűjteményében, melynek előlapján az egyes mezők fel vannak cserélve.

Av. Az érem széléig érő kereszt, az első és harmadik mezőben egy-egy négy-szirmú rózsa, a második és negyedik mezőben egy M alakú betű. Rev. Vízirányos vonal, felette egy fordított N, alatta fordított V és D.

30. A C. N. H. X. sorozat 137. számú pénz előlapjával s a C. N. H. 136. számú hátlapjával bíró új species Sziklay Jenő gyűjteménye útján a M. N. M. (Num. Közl. II. évf. I. tábla 16.)

Av. A—O betűk, fölöttük két Ω-nak látszó betű, mely rövidítő jel is lehet, ezek felett lefelé fordított € betű, alul kereszt. Rev. Kereszt négy pont közt.

31. A C. N. H. X. sorozat 145. számú pénz előlapjával s a C. N. H. 135. számú hátlapjával bíró új species az Erdélyi Nemz. Múz. érem- és régiségtárában Kolozsvárt. (Num. Közl. II. évf. I. tábla 17.)

Av. Az érem feléig érő nagy kereszt, mely végein kisebb keresztékben végződik; ez utóbbiak egy-egy pontozott vonallal összekötve, a mezőkben egy-egy pont, kívül egy-egy ék. Rev. Kufikus ornamentika.

32. A C. N. H. X. sorozat 145. számú pénz előlapjával s a C. N. H. 160. számú hátlapjával bíró új species a M. N. M.

Av. Az érem feléig érő nagy kereszt, mely végein kisebb keresztékben végződik; ez utóbbiak egy-egy pontozott vonallal összekötve, — a mezőkben egy-egy pont, kívül egy-egy ék. Rev. Kis kereszt végeire boruló félholdakkal, köztük pontok.

33. A C. N. H. X. sorozat 151. számú pénz előlapjával s a 146. szám alatti hátlapjával bíró új species a M. N. M. (Num. Közl. II. évf. I. tábla 18.)

Av. Középen H alakú, középvonalán keresztet viselő alak, végein vízirányosan álló kereszték, felül s alul ismét kereszt 4—4 pont között. Rev. Kis kereszt sarkaiban 1—1 pont.

34. A C. N. H. X. sorozat 153. számú pénznek egy új válfaja Sziklay Jenő gyűjteménye útján a M. N. M. Előlapja egyenlő a C. N. H. 153. számú előlapjával, hátlapja a C. N. H. 157. szám alatti hátlapjával. (Num. Közl. II. évf. I. tábla 19.)

Av. Középen tetézt kereszt négy kisebb kereszt és kifelé fordított félhold között. Rev. Horgony alakú jegy három ponttal.

35. A C. N. H. X. sorozat 153. pénz előlapjával s a 133. számú hátlapjával bíró új válfaj a pozsonyi ág. ev. liceum dr. Schimkó Dániel-féle éremgyűjteményében.

Av. Középen tetézt kereszt négy kisebb kereszt és kifelé fordított félhold között. Rev. Nagyobb kereszt, karjai közt egy-egy pont.

36. A C. N. H. X. sorozatába tartozó újfajú denár dr. Zimmermann Lajos gyűjteményében. (Num. Közl. III. évf. 38. oldal 2.)

Av. Gyk. vízirányos, középen keresztet, két végén két-két függőleges ékecskével lezárt pontozott vonal; felette és alatta egy-egy alján vonallal tetézt kereszt. A központ körül négy pontocska és négy kifelé forduló félhold. Rev. Kisebb vk. a

központhól kifelé ágazó három egyenkarú vonalka, a felső keresztezve, az alsó kettő ponttal tetézve. A két lefelé nyuló vonal által képezett szakaszban karika, a két másik szakaszban egy-egy pont.

37. A C. N. H. X. sorozatába tartozó s a 157. számú pénz előlapjához némileg hasonló előlappal, ugyanennek hátlapjával bíró pénz a Magyar Nemzeti Múzeumban.

Av. Egy kis kereszt, jobbra s balra egy-egy függőleges vonás, oldalt egy-egy keresztke; felette és alatta három-három kifelé forduló félhold, a középsők végei pontozva s nyílásukban egy-egy pont. Rev. Horgonyalakú jegy három ponttal.

38. A C. N. H. X. sorozatába tartozó s a 163. és 164. obolusra támaszkodó új alfaj dr. Zimmermann Lajos gyűjteményében.

Av. Kettős kereszt, oldalt négy keresztke és két félhold, karjai közt négy ponttal. Rev. Sima kereszt négy pont között.

39. A C. N. H. X. sorozatába tartozó s a C. N. H. 169. fajra támaszkodó új alfaj a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményében.

Av. Tetézt végű kereszt, végeire bomló félholdakkal; karjai közt rézsut álló pálczikák, a kereszt négy sarkában egy-egy pont, a pálczikák külső vége mellett két-két pont. Rev. Négy befelé forduló félholdba foglalt gömbösvégű kereszt.

40. A C. N. H. XI. sorozatába tartozó 189. számú II. Endre denárnak obolusa a Magyar Nemzeti Múzeumban.

Av. Vtk. két torony közt álló kettős kereszt. Rev. Gyk. kiterjesztett szárnyú jobbra néző sas.

41. A C. N. H. XI. sorozatába tartozó 191. számú II. Endre obolusa a Magyar Nemzeti Múzeumban.

Av. Oldalt két oszlophoz csatlakozó ívezett, felül a kettős keresztrel, oldalt hatágú csillagok, alul három karika. Rev. Hármass ívezett felé helyezett erkély, felette hatágú csillag két karika közt.

42. A C. N. H. XIII. sorozatában 208. szám alatt felvett II. Endre-féle denárnak eddig ismeretlen obolusa a Magyar Nemzeti Múzeumban és dr. Zimmermann Lajos gyűjteményében. (Num. Közl. II. évf. I. tábla 20.)

Av. Hármass félkörű keretben királyi fő szemközt, fenn három torony. Rev. Balfelé lépdelő, első bal lábával hosszú keresztet tartó szarvas; előtte csillag.

43. A C. N. H. XIII. sorozatába sorozható II. Endre-féle denár, ismertette eddig Ruppnál 310. szám alatt; több gyűjteményben.

Av. Szemközt néző koronás király mellképe, jobbjában kard, baljában kereszt. Rev. Kéttornyú templom homlokzata, a tornyok közt kereszt.

44. A C. N. H. XIII. sorozatába tartozó 219. számú II. Endre denár obolusa a Magyar Nemzeti Múzeumban és dr. Zimmermann Lajos gyűjteményében.

Av. Ívezet alatt szembe néző királyi fő két csillag között, fent hármass templom homlokzat, a középső tornyon kereszt. Rev. Nagy kereszt, karjaiban egy-egy csillag.

45. A C. N. H. XIII. sorozatába felvett 226. számú II. Endre denár alfaja több gyűjteményben.

Av. Félhold alatt nyolcágú csillag, felül torony, oldalt egy-egy emberi fejnek látszó alak kifelé nézve. Rev. Jobbra lépdelő párducz. felette lombos fa, a felsőág jobb oldalán héber betűnek látszó jegy, bal oldalán csillag.

46. A C. N. H. XIV. sorozatába felvett 244. számú IV. Béla denár eddig ismeretlen obolusa Sziklay Jenő gyűjteménye útján a Magyar Nemzeti Múzeumban. (Num. Közl. II. évf. I. tábla 21.)

Av. Gyk. a király neve BELA REX, középen héber (?) betűnek látszó jegy. Rev. Sárkányt leszűrő angyal.

47. A C. N. H. XIV. sorozat 253. számú IV. Béla pénzének egy már a C. N. H. megjelenése előtt is ismert és publikált válfaja. Publikálva: Rupp 179. Weszerle XVI. 7. Mont 133. szám alatt. A C. N. H. 253. számú pénzzel úgy előlapra, mint hátlapra azonos, kivévn, hogy a hátlapon lévő s koszorú nélküli kereszt sarkában nem négy csillag, hanem négy fejecske van. A Magyar Nemzeti Múzeumban és több gyűjteményben. (Num. Közl. II. évf. I. tábla 22.)

Av. Trónon ülő király, jobbját térdén tartva, baljában keresztos kormánypálca, REX ★ — BELA + Rev. Végein kiszélesedő kereszt, karjaiban fejcskek; körirat: MONETA REGIS P HVNGARIA + (P alul áthúзва).

48. A C. N. H. XIV. sorozatában 268 szám alatt kiadott IV. Béla denárának obolusa a Magyar Nemzeti Múzeum éremtárának tulajdonában. Lelőhelye állítólag Szerb-Mitrovicza. (Num. Közl. III. évf. 38. oldal 3)

Av. Ülő király, jobbában kereszt, baljában keresztos kormánypálca. Rev. Jobbra álló és visszanező kiterjesztett szárnyú sas fénykörös fővel.

49. A C. N. H. XV. sorozat 269. szám alatt felvett s eddig IV. Bélának tulajdonított kis brakteáta karakterisztikus s eddig még nem publikált válfaja felcserélt karokkal, illetőleg a királyi alak jobbában lomb, baljában kereszt. Több gyűjteményben található. (Num. Közl. II. évf. I. tábla 23.)

Av. Gyk. kezdetleges művű királyi alak, jobbában lomb, baljában kereszt.

50. A C. N. H. XV. sorozatába tartozó s annak megjelenése óta napfényre került s publikált IV. Bélának tulajdonított elefántos brakteáta. Emlékeztet a C. N. H. 371. szám alatti denár hátlapjára. Publikáltatott a horvát arch. társulat által kiadott «Vjesnik»-ben, IV. kötet. 1900. 151. old. 7. sor végén. Egy-egy példánya található a Magyar Nemzeti Múzeumban és a zágrábi Nemzeti Múzeumban. (Num. Közl. II. évf. I. tábla 24.)

Av. Jobb felé fordult elefánt, hátán hadisátor, lecsüngő takaróval.

51. A C. N. H. XVI. sorozatába sorolt 309. számú IV. Béla obolusának megfelelő eddig ismeretlen denár Sziklay Jenő gyűjteménye útján a Magyar Nemzeti Múzeumban továbbá dr. Zimmermann Lajos gyűjteményében. (Num. Közl. II. évf. I. tábla 25.)

Av. Gyk. két szembenéző királyi fő, felettük félhold, karika és csillag. Rev. Halmon emelkedő csillag, oldalt a királyi czimerpajzs kétszer, két karikáról függve.

52. A C. N. H. XVII. sorozatában 317. szám alatt felvett V. István-féle denár trónon ülő királyt feltüntető előlapjával (a C. N. H.-ban e darabnál az előlap és a hátlap a rajzon fel vannak cserélve) s a C. N. H. 322. hátlapjával bíró pénz a Magyar Nemzeti Múzeumban. (Num. Közl. II. évf. I. tábla 26.)

Av. Liliomokkal díszített trónon szemben ülő király, jobbában keresztos aranyalma, befelé hajtott baljában liliomos kormánypálca. Rev. Jobbra futó leopárd.

53. A C. N. H. XVIII. sorozatába tartozó IV. László-féle denár előlapján ezen király nevével, hátlapja egy ismert bécsi fillér A Magyar Nemzeti Múzeumban.

Av. Zavaros rajz $\Lambda\Delta\text{DISL}\tau\text{V}\text{S}$ REX · körirattal Rev. Jobbra fordult nagy lépdelő madár kiterjesztett szárnyakkal.

54. A C. N. H. XVIII. sorozatába tartozó s IV. Béla király styriai veretei közé sorozható nagy brakteátszerű pénz, a M. N. M. gyűjteményében.

Av. Kettős vk. $\text{MONET}\tau\text{ · R}\theta\text{GIS · B ·}$ felirat, középen jobbra fordult heraldikai sas.

55. A C. N. H. XIX. sorozatába tartozó III. Endrének tulajdonított 360. számú denár alfaja, ennek hátlapi képét megfordítva mutatva. Barbarikus veret a Magyar Nemzeti Múzeumban.

Av. Félholdon álló kereszt, karjai alatt a hosszú száron karikával, oldalt egy-egy szembenéző koronás fő. Rev. Jobbra ugró párducz.

56. A C. N. H. XIX. sorozatába tartozó Venczelnek tulajdonítható Rupp 322. szám alatt rossz példány után készült igen rossz rajzban és Mont. 221. szám alatt téves leírással közölt denár. Előlapja megegyez a C. N. H. 383. számú denár előlapjával, hátlapja ehhez hasonló, de a hárpia fordított képpel tünteti fel. Sziklay Jenő gyűjteménye útján a Magyar Nemzeti Múzeumban; valamint «Egger: Auctions-Catalog einer alten Sammlung aus aristokratischem Besitz 1906.» című árjegyzékében 203. sz. alatt kiadva s árverési vétel útján a Magyar Nemzeti Múzeumban.

Av. Trónon ülő király, jobbjaiban lilomos kormánypálcza, baljában aranyalma kettős kereszttel. Rev. Jobbra fordult hárpia hosszú szakálás fejjel, egyik szárnyszerű kezében lilomot tartva.

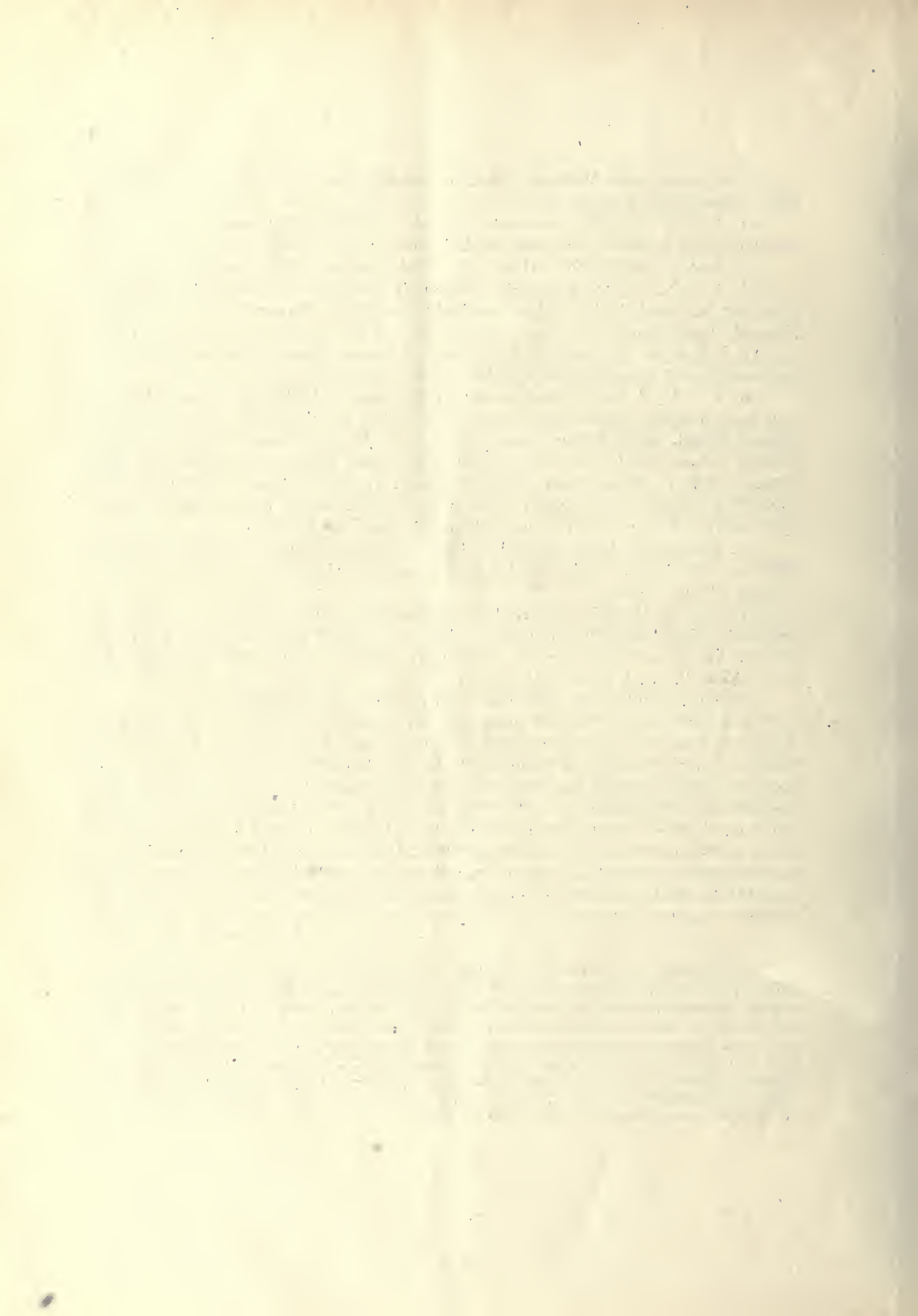
57. A C. N. H. XIX. sorozatához tartozó 386. szám alatt felvett Venczel-féle denárnak eddig ismeretlen obolusa a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményében. Előszőr kiadva az Arch. Ért. új folyam XI. kötetében 41. oldal, 15. szám alatt (Num. Közl. II. évf. I. tábla 27.)

Av. Gyk. szemközt néző koronás fő. Rev. Evet, előtte gömböcs.

Jelen pótléknak feladata a most felsorolt éremfajok leírásában, ismertetésében, meghatározásában s azon sorrendnek megjelölésében, a hol e fajok a C. N. H. első füzetének érmei közt helyet foglalhatnak, teljesen kimerült. Feladatomban nem az volt, hogy az utolsó éveknek az árpádházi királyok pénzei terén szerzett tudományos tapasztalatait ismertessem s ezzel esetleg a C. N. H. első füzetének egységes egészét érintsem. E tapasztalatok közzététele más lapra tartozik. Célom a száraz ismertetés volt s midőn ennek a fentiekben megfelelttem, legfeljebb azon kéréssel fordulok még az érdeklődő közönséghez, hogy ne zárják el közreműködésüket egy újabb pótlék mielőbbi kiadásától, a melyhez szolgáló anyagot, értesítéseket, leírásokat a legnagyobb örömmel fogadok és kérek.

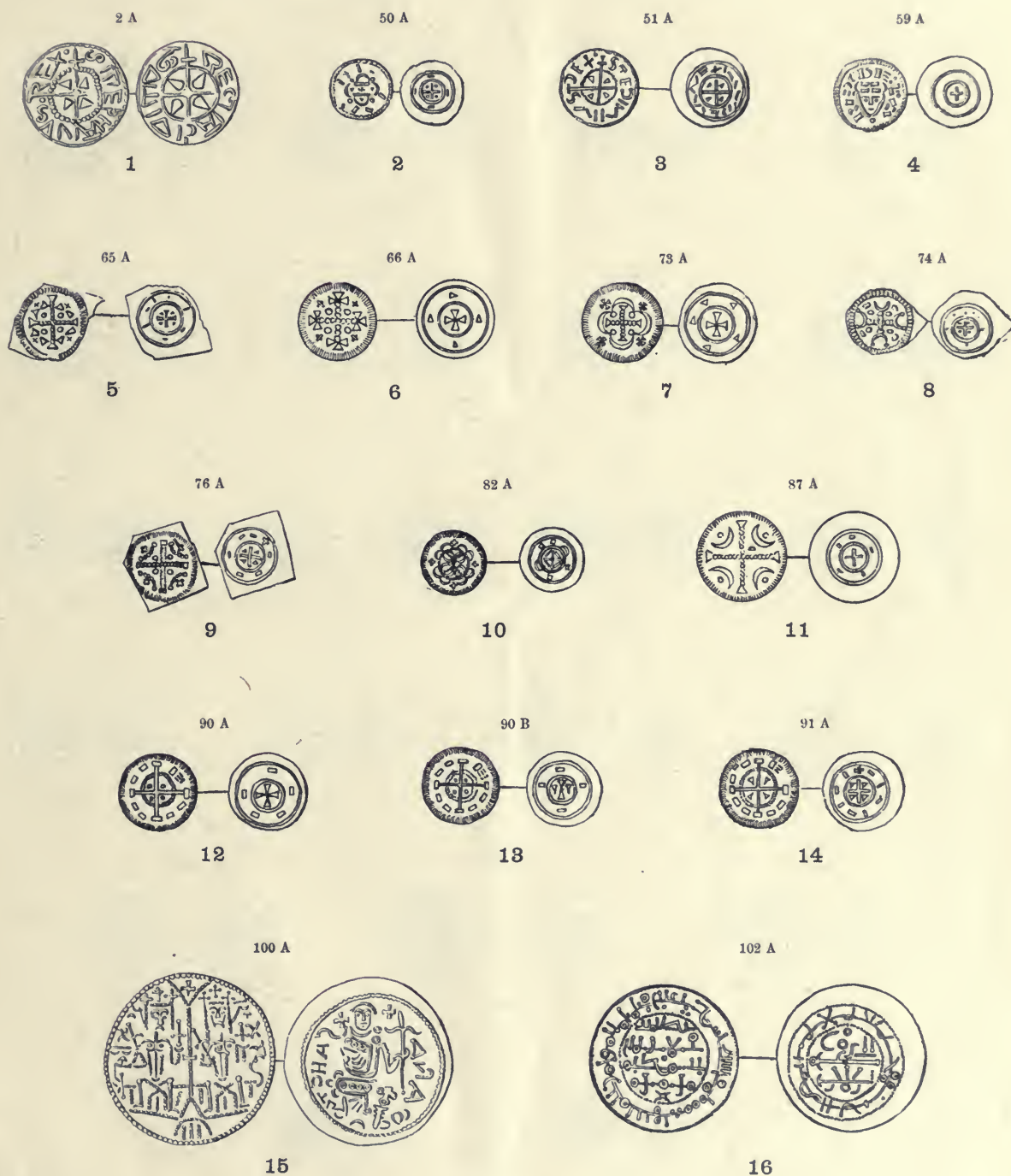
DR. ZIMMERMANN LAJOS.

A pótlékokhoz tartozó három éremtáblán minden egyes érem két számmal van jelölve: az egyes éremrajzok alatt kitett folyószámmal, mely megfelel a leírásuknál használt számozásnak, s a felettük alkalmazott számokkal, a melyek hivatkozás természetével bírnak a C. N. H. első füzetének éremsorozatára. Ezen utóbbi számozásnak más célja nincsen, mint megjelölni azt a sorrendet, hogy hol s mely érem után sorozandók be ezen pótlékba felvett érmek a C. N. H. első füzetének érmei közé. A pótlékban levő éremfajokra való hivatkozás (czitálás) kizárólag az érmek alatti folyószámokkal történik s miután közönségünk már megszokta, hogy a Corpus Numorum Hungariae első füzetének éremfajait rövidítve pl. «C. N. H. 20.» jelöli meg, e pótlék egyöntetű megjelölésére a «C. N. H. P.» rövidítést (pl. C. N. H. P. 48.) ajánlom.

ÁRPÁDHÁZI KIRÁLYOK PÉNZEI.

PÓTLÉK A CORPUS NUMMORUM HUNGARIAE I. FÜZETÉHEZ.

107 A

17

108 A

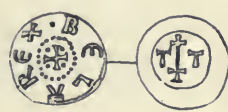
18

111 A

19

112 A

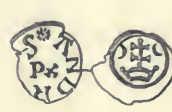
20

112 B

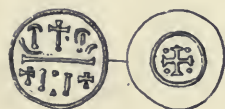
21

116 A

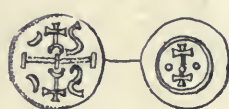
22

119 A

23

123 A

24

125 A

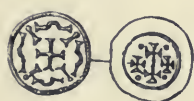
25

125 B

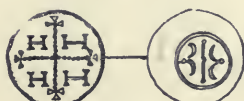
26

125 C

27

130 A

28

135 A

29

142 A

30

145 A

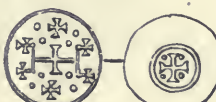
31

145 B

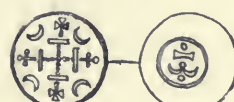
32

151 A

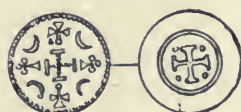
33

156 A

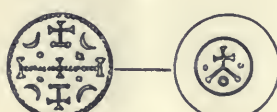
34

156 B

35

156 C

36

157 A

37

164 A

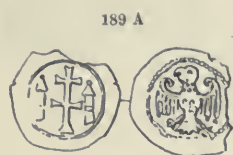

38

169 A

39

40

41

42

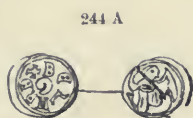
43

44

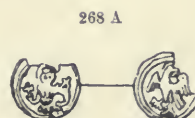
45

46

47

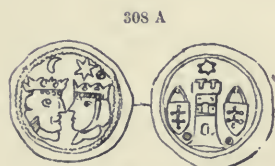
48

49

50

51

52

53

54

55

56

57

101

102

103

104

105

106

107

108

109

110

111

112

113

114

115

116

117

118

119

120

121

122

123

124

125

126

127

128